

Research & Monitoring Centre
for Coastal & Maritime Tourism
in the Eastern Mediterranean

Κέντρο Έρευνας & Παρακολούθησης για τον Παράκτιο & Θαλάσσιο Τουρισμό στην Ανατολική Μεσόγειο

ΠΑΡΑΚΤΙΟΣ & ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ · ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

Επιτελική Σύνοψη

ΤΕΛΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ

www.rmcmmed.org

Ανεξάρτητη, τεκμηριωμένη έρευνα και παρακολούθηση για την προαγωγή του βιώσιμου παράκτιου και θαλάσσιου τουρισμού στην Ανατολική Μεσόγειο.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης – NextGenerationEU | Ελλάδα 2.0 Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

HELLENIC REPUBLIC
MINISTRY OF TOURISM

Greece 2.0
NATIONAL RECOVERY AND RESILIENCE PLAN

Funded by the
European Union
NextGenerationEU

Η σελίδα αυτή έχει σκοπίμως αφεθεί κενή.

Επιτελική Σύνοψη

Τελική πρόταση για το μεθοδολογικό πρότυπο

1. Σκοπός του Μεθοδολογικού Πλαισίου

Η τελική πρόταση για το μεθοδολογικό πρότυπο αποτελεί το τελικό στάδιο επεξεργασίας και οριστικοποίησης του μεθοδολογικού πλαισίου του Παρατηρητηρίου. Βασίζεται στο αρχικό Σχέδιο Μεθοδολογικού Προτύπου και ενσωματώνει τα αποτελέσματα των πιλοτικών εφαρμογών, της διαβούλευσης με εμπλεκόμενους φορείς και της αναλυτικής αξιολόγησης των διαθέσιμων πηγών δεδομένων.

Ο στόχος του δεν είναι απλώς η παραγωγή ενός καταλόγου δεικτών, αλλά η διαμόρφωση ενός συστήματος που μπορεί να λειτουργεί επαναλαμβανόμενα, να υποστηρίζει συγκρίσεις μεταξύ προορισμών και να τροφοδοτεί τον σχεδιασμό δημόσιας πολιτικής.

Το πρότυπο εξετάζει τον παράκτιο και τον θαλάσσιο τουρισμό ως δύο πεδία που συνδέονται στενά, χωρίς όμως να ταυτίζονται. Καθορίζει κοινές χωρικές και εννοιολογικές παραδοχές, οργανώνει ένα αναθεωρημένο σύστημα δεικτών, δίνει οδηγίες για τη συλλογή και τον έλεγχο των δεδομένων και προβλέπει τρεις πρωτογενείς έρευνες: σε κατοίκους, τοπικές επιχειρήσεις και επισκέπτες.

Για την αρχική λειτουργία του Παρατηρητηρίου προκύπτει ένας πυρήνας 36 δεικτών (Tier 1), ο οποίος καλύπτει τουριστικές ροές, εποχικότητα, απασχόληση, επιχειρηματικότητα, κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις, περιβαλλοντικές πιέσεις και βασικά στοιχεία διακυβέρνησης.

Η τελική πρόταση για το μεθοδολογικό πρότυπο παρέχει ώριμη και συνεκτική βάση για την έναρξη λειτουργίας του Παρατηρητηρίου. Η μεθοδολογική του αξία βρίσκεται στη σαφή χωρική βάση, στη σύνδεση με διεθνή πρότυπα, στη διάκριση παράκτιου και θαλάσσιου τουρισμού και κυρίως στην κατάταξη των δεικτών με βάση την πραγματική ετοιμότητα εφαρμογής. Το πρότυπο αναγνωρίζει ότι η πλήρης εικόνα της βιωσιμότητας δεν μπορεί να παραχθεί αποκλειστικά από διοικητικά δεδομένα και ενσωματώνει οργανικά τις πρωτογενείς έρευνες.

Η κύρια αδυναμία δεν αφορά τον σχεδιασμό των δεικτών, αλλά τον κατακερματισμό των πηγών, τις διαφορετικές ταξινομήσεις και την απουσία σταθερών διαδικασιών πρόσβασης. Εφόσον δεν επιλυθούν αυτά τα ζητήματα, ακόμη και ένα άρτιο μεθοδολογικό πλαίσιο θα παράγει αποσπασματικές πληροφορίες. Αντίθετα, η θεσμοθέτηση ρών, η τυποποίηση και ο κεντρικός ποιοτικός έλεγχος μπορούν να μετατρέψουν έναν περιορισμένο αρχικό πυρήνα σε αξιόπιστο και σταδιακά επεκτάσιμο σύστημα.

2. Πεδίο εφαρμογής και μεθοδολογική βάση

2.1. Χωρική βάση μέτρησης

Η συγκρισιμότητα των αποτελεσμάτων προϋποθέτει σαφή και σταθερή γεωγραφική μονάδα αναφοράς. Επειδή δεν υφίσταται ενιαίος διεθνώς αποδεκτός φυσιογραφικός ορισμός της παράκτιας ζώνης, το πρότυπο υιοθετεί τη διοικητική τυπολογία της Eurostat. Ως παράκτιες περιοχές θεωρούνται οι δήμοι που συνορεύουν με την ακτογραμμή ή έχουν τουλάχιστον το 50% της επιφάνειάς τους σε απόσταση έως δέκα χιλιόμετρα από αυτή. Με αυτόν τον τρόπο, τα στοιχεία

μπορούν να συνδεθούν με τις διοικητικές βαθμίδες LAU και NUTS και να συλλέγονται με πιο συστηματικό και συγκρίσιμο τρόπο.

Οι λειτουργικοί και οικολογικοί ορισμοί της παράκτιας ζώνης παραμένουν χρήσιμοι για την ερμηνεία των αποτελεσμάτων, αλλά δεν αποτελούν τη βασική μονάδα μέτρησης. Η κύρια χωρική αναφορά παραμένει διοικητική, ώστε να μπορούν να αξιοποιηθούν επίσημα στατιστικά και διοικητικά δεδομένα. Όπου οι πιέσεις εμφανίζονται σε μικρότερη κλίμακα, όπως σε παραλίες, λιμένες ή ειδικές ζώνες, μπορεί να χρησιμοποιείται συμπληρωματική γεωχωρική ανάλυση.

2.2. Ορισμός παράκτιου και θαλάσσιου τουρισμού

Για τους σκοπούς του προτύπου, ο παράκτιος τουρισμός νοείται ως το σύνολο των τουριστικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων που συνδέονται λειτουργικά με την παραλία και τον παράκτιο χώρο. Ο ορισμός είναι σκόπιμα ευρύς, ώστε να καλύπτει τόσο τις δραστηριότητες αναψυχής στην ακτή όσο και τις υπηρεσίες και υποδομές που τις υποστηρίζουν. Η μέτρηση δεν περιορίζεται σε έναν κλάδο, αλλά εξετάζει ένα πλέγμα δραστηριοτήτων με διαφορετικό βαθμό σύνδεσης με τον τουρισμό.

Για τον θαλάσσιο τουρισμό υιοθετούνται οι θεσμικά κατοχυρωμένοι ορισμοί του Ν. 4582/2018. Το πεδίο περιλαμβάνει ιδίως τον τουρισμό κρουαζιέρας, το γιώτινγκ, τις θαλάσσιες και παράκτιες δραστηριότητες αναψυχής και τον καταδυτικό τουρισμό. Η διάκριση έχει πρακτική σημασία, γιατί κάθε μορφή λειτουργεί διαφορετικά και η μέτρησή της προϋποθέτει διαφορετικά δεδομένα. Για παράδειγμα, η κρουαζιέρα απαιτεί στοιχεία επιβατών, προσεγγίσεων και λιμενικών εσόδων, ενώ το γιώτινγκ απαιτεί στοιχεία μαρινών, ελλιμενισμού και κίνησης σκαφών.

2.3. Θεωρητικό πλαίσιο

Η ανάπτυξη του αρχικού Μεθοδολογικού Προτύπου για το Παρατηρητήριο Παράκτιου και Θαλάσσιου Τουρισμού βασίστηκε στη διερεύνηση διεθνών και ευρωπαϊκών προσεγγίσεων για τη μέτρηση της βιωσιμότητας στον τουρισμό, με στόχο τη διαμόρφωση ενός πλαισίου το οποίο να μπορεί να ανταποκριθεί στις ιδιαίτερες συνθήκες των παράκτιων και νησιωτικών προορισμών της Μεσογείου και στις ανάγκες λειτουργίας ενός συστήματος παρακολούθησης σε επίπεδο προορισμού.

Το πρότυπο αντλεί τη βασική του λογική από το Statistical Framework for Measuring the Sustainability of Tourism και από το European Tourism Indicator System. Από το πρώτο υιοθετείται η σύνδεση οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών μεγεθών και η έμφαση στα επίσημα στατιστικά και διοικητικά δεδομένα. Από το δεύτερο αξιοποιείται η προσέγγιση της διαχείρισης σε επίπεδο προορισμού, η συμμετοχή των τοπικών φορέων και η ανάγκη σύνδεσης των δεικτών με συγκεκριμένες αποφάσεις.

Η τελική πρόταση, ωστόσο, δεν μεταφέρει αυτούσια τα διεθνή συστήματα. Τα προσαρμόζει στις συνθήκες των νησιωτικών και παράκτιων προορισμών της Μεσογείου, όπου η έντονη εποχικότητα, οι περιορισμένες υποδομές, η κρουαζιέρα, η θαλάσσια κινητικότητα και η μεγάλη εξάρτηση από τον τουρισμό δημιουργούν ιδιαίτερες ανάγκες παρακολούθησης.

3. Πιλοτικές εφαρμογές και διαδικασία διαβούλευσης

Η επικαιροποίηση του προτύπου στηρίχθηκε σε τρεις πιλοτικές εφαρμογές στην Κέρκυρα, στη Ρόδο και στο Dubrovnik. Οι προορισμοί επιλέχθηκαν γιατί έχουν έντονη τουριστική δραστηριότητα και

ισχυρή παράκτια και θαλάσσια διάσταση, αλλά διαφέρουν ως προς την οργάνωση, τη γεωγραφία και τον τρόπο λειτουργίας τους. Η πιλοτική διαδικασία εξέτασε εάν οι αρχικοί δείκτες μπορούν να υπολογιστούν με πραγματικά δεδομένα, εάν οι πηγές είναι σταθερές και αν οι ίδιοι ορισμοί μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε διαφορετικά εθνικά και τοπικά περιβάλλοντα.

Η διαδικασία περιέλαβε χαρτογράφηση διοικητικών και στατιστικών πηγών, δοκιμαστική συλλογή και επεξεργασία δεδομένων, έλεγχο των τύπων υπολογισμού και διαβούλευση με τοπικούς φορείς, λιμένες, παρόχους υποδομών και δυνητικούς χρήστες των αποτελεσμάτων. Παράλληλα, εξετάστηκε η δυνατότητα συμπλήρωσης των κενών με πρωτογενείς έρευνες, ιδίως σε ζητήματα κοινωνικής αποδοχής, συμπεριφοράς επισκεπτών και πρακτικών των επιχειρήσεων.

Η βασική αρχιτεκτονική του αρχικού προτύπου επιβεβαιώθηκε. Οι τέσσερις διαστάσεις της οικονομίας, της κοινωνίας και του πολιτισμού, του περιβάλλοντος και της διακυβέρνησης κρίθηκαν κατάλληλες για την αποτύπωση της βιωσιμότητας. Ωστόσο, η πιλοτική εφαρμογή ανέδειξε ότι αρκετοί δείκτες ήταν επί της ουσίας μετρικές, βασίζονταν σε μη διαθέσιμα δεδομένα ή δεν μπορούσαν να ενημερώνονται με σταθερή περιοδικότητα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι πηγές υπήρχαν μόνο σε περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο και δεν επέτρεπαν ασφαλή αναγωγή στον δήμο/LAU.

Επιπλέον, διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς τις ταξινομήσεις των οικονομικών δραστηριοτήτων, τη διάκριση τουριστικής και μη τουριστικής χρήσης, τη χρονική ανάλυση και την πληρότητα των χρονοσειρών. Η συγκρισιμότητα μεταξύ προορισμών δεν εξαρτάται μόνο από την ύπαρξη μιας μεταβλητής, αλλά και από την κοινή ερμηνεία της. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελεί η χρήση κοινών ΚΑΔ για τις δραστηριότητες θαλάσσιου τουρισμού.

Από τη διαβούλευση προέκυψαν επτά πρακτικές κατευθύνσεις. Προτεραιότητα δόθηκε σε δείκτες που μπορούν να παράγονται σταθερά και να επαναλαμβάνονται κάθε χρόνο. Επιμέρους μετρικές ενώθηκαν σε πιο ουσιαστικούς και συνθετικούς δείκτες. Η κρουαζιέρα, το γιώτινγκ και οι άλλες θαλάσσιες δραστηριότητες απέκτησαν πιο διακριτή παρακολούθηση, ενώ ενισχύθηκε και ο ρόλος των πρωτογενών ερευνών. Παράλληλα, εντάχθηκαν διακριτά θέματα όπως το φύλο και η ηλικιακή διάρθρωση των απασχολούμενων στον τουρισμό. Τέλος, δόθηκε μεγαλύτερη βαρύτητα στις πηγές και στον ποιοτικό έλεγχο των δεδομένων.

4. Αναθεωρημένο σύστημα δεικτών

4.1. Λογική της αναθεώρησης και επίπεδα ωριμότητας δεικτών

Το αρχικό σύστημα αναθεωρήθηκε με τέσσερις βασικούς τρόπους: κάποιοι δείκτες διατηρήθηκαν, άλλοι τροποποιήθηκαν, αρκετές μετρικές συγχωνεύθηκαν και προστέθηκαν νέοι δείκτες. Παρέμειναν όσοι είχαν σαφή χρησιμότητα και επαρκείς πηγές. Όπου υπήρχαν ασάφειες, διορθώθηκαν οι ορισμοί και οι τύποι υπολογισμού. Μετρικές που από μόνες τους έδιναν περιορισμένη πληροφορία ενώθηκαν σε πιο ουσιαστικούς δείκτες. Παράλληλα, προστέθηκαν θέματα που σχετίζονται με τη θαλάσσια κινητικότητα, ειδικές μορφές τουρισμού και κοινωνικές ή περιβαλλοντικές επιπτώσεις που δεν καλύπτονταν επαρκώς.

Το νέο μητρώο περιλαμβάνει συνολικά 168 δείκτες: 77 για τον παράκτιο και 87 για τον θαλάσσιο τουρισμό. Από αυτές, 58 ανήκουν στην οικονομική διάσταση, 43 στην κοινωνική και πολιτιστική, 54 στην περιβαλλοντική και 13 στη διακυβέρνηση.

Οι δείκτες Tier 1 έχουν σαφή ορισμό και μπορούν να υπολογιστούν με δεδομένα που ήδη υπάρχουν ή μπορούν να συλλέγονται συστηματικά. Αυτοί είναι ο άμεσος πυρήνας του Παρατηρητηρίου. Οι δείκτες Tier 2 είναι αρκετά ώριμοι, αλλά χρειάζονται νέες συμφωνίες ανταλλαγής, ειδική επεξεργασία ή πρωτογενή έρευνα. Οι δείκτες Tier 3 είναι χρήσιμοι για το μέλλον, αλλά απαιτούν ακόμη μεθοδολογική, τεχνική ή οργανωτική προετοιμασία.

Το Μεθοδολογικό Πρότυπο περιλαμβάνει 36 δείκτες Tier 1, 90 δείκτες Tier 2 και 42 δείκτες Tier 3. Σημειώνεται ότι, η κατάταξη δεν δείχνει πόσο σημαντικός είναι ένας δείκτης σε θεωρητικό επίπεδο. Δείχνει πόσο έτοιμος είναι να χρησιμοποιηθεί συστηματικά. Έτσι, ένας δείκτης Tier 3 μπορεί να έχει μεγάλη αξία για την πολιτική, χωρίς να είναι ακόμη κατάλληλος για υπολογισμό στην πλατφόρμα του Παρατηρητηρίου.

Οι 36 δείκτες Tier 1 περιλαμβάνουν 18 οικονομικούς, 6 κοινωνικούς και πολιτιστικούς, 9 περιβαλλοντικούς και 3 δείκτες διακυβέρνησης. Καλύπτουν βασικά θέματα όπως η εξάρτηση από τους επισκέπτες, η μέση διάρκεια παραμονής, η εποχικότητα, η πληρότητα, η τουριστική πίεση, η κρουαζιέρα, η απασχόληση, η επιχειρηματικότητα, οι περιβαλλοντικές πιστοποιήσεις, η προστασία των φυσικών πόρων και η ύπαρξη στρατηγικών και χωρικών σχεδίων.

Το Tier 1 είναι η ελάχιστη κοινή βάση για να ξεκινήσει η λειτουργία του Παρατηρητηρίου. Η σταθερή εφαρμογή του θα δημιουργήσει εμπειρία και συνεργασίες, ώστε σταδιακά ορισμένοι δείκτες Tier 2 να μπορούν να περάσουν στο Tier 1, όταν υπάρξει σαφής σταθερή πηγή άντλησης των δεδομένων.

4.2. Οικονομική διάσταση και μέτρηση των τουριστικών ροών

Η οικονομική διάσταση αποτελεί τον μεγαλύτερο θεματικό πυλώνα του συστήματος, επειδή αποτυπώνει τόσο το μέγεθος της τουριστικής δραστηριότητας, όσο και τον βαθμό εξάρτησης του προορισμού. Οι βασικοί δείκτες δεν περιορίζονται στον απόλυτο αριθμό αφίξεων ή διανυκτερεύσεων. Συνδέουν τη ζήτηση με τον μόνιμο πληθυσμό, τη δυναμικότητα καταλυμάτων και τη χρονική κατανομή, ώστε να αναδεικνύεται η πραγματική ένταση που ασκείται στις τοπικές υποδομές και υπηρεσίες.

Η εξάρτηση από τους τουριστικούς επισκέπτες αποτυπώνεται μέσω της σχέσης των διανυκτερεύσεων με τον μόνιμο πληθυσμό. Η μέση διάρκεια παραμονής δείχνει τη συμπεριφορά της ζήτησης και επηρεάζει άμεσα την τοπική κατανάλωση, την πίεση στις υποδομές και τις ανάγκες διαχείρισης. Η εποχικότητα εξετάζεται τόσο για τον γενικό τουρισμό, όσο και ειδικά για την κρουαζιέρα, επειδή η συγκέντρωση μεγάλων ροών σε περιορισμένο διάστημα μπορεί να δημιουργήσει πιέσεις πίεση στις τοπικές υποδομές και υπηρεσίες.

Η κρουαζιέρα παρακολουθείται ξεχωριστά, επειδή λειτουργεί διαφορετικά από τις άλλες τουριστικές ροές. Οι δείκτες εξετάζουν τον αριθμό και την εποχικότητα των επιβατών, την πίεση σε σχέση με τον πληθυσμό και τα έσοδα των λιμένων ανά επιβάτη.

Για το γιώτινγκ και τις άλλες θαλάσσιες δραστηριότητες, εξετάζονται η χρήση των τουριστικών λιμένων, η κίνηση των σκαφών και η συμμετοχή σε ειδικές δραστηριότητες. Παράλληλα, προβλέπονται δείκτες για τις ημερήσιες θαλάσσιες εκδρομές, τον αλιευτικό τουρισμό και τον καταδυτικό τουρισμό. Οι δείκτες αυτοί είναι χρήσιμοι για την ανάπτυξη του τομέα, αλλά συχνά παραμένουν στα Tier 2 ή 3, επειδή οι σχετικές δραστηριότητες δεν καταγράφονται ακόμη με ενιαίο και συστηματικό τρόπο.

Η απασχόληση εξετάζεται τόσο στο σύνολο των τουριστικών κλάδων, όσο και στις πιο ειδικές δραστηριότητες του παράκτιου και θαλάσσιου τουρισμού. Το σύστημα δίνει βάρος στην εποχικότητα, στην πλήρη και μερική απασχόληση, στην ηλικιακή σύνθεση και στη συμμετοχή των γυναικών.

Η επιχειρηματικότητα εξετάζεται μέσα από την ίδρυση και λειτουργία επιχειρήσεων, το ποσοστό των ατομικών επιχειρήσεων και την εξέλιξη των σχετικών ΚΑΔ. Επειδή αρκετοί κλάδοι εξυπηρετούν ταυτόχρονα τουρίστες και κατοίκους, τα αποτελέσματα χρειάζονται προσεκτική ερμηνεία. Για τον λόγο αυτό, το πρότυπο προτείνει σταθερές ταξινομήσεις και σαφείς παραδοχές.

Σημαντικό εργαλείο για την πληρέστερη αποτύπωση της οικονομικής συμβολής του τουρισμού είναι και ο Δορυφόρος Λογαριασμός Τουρισμού, καθώς συνδέει την τουριστική ζήτηση με την παραγωγή, την απασχόληση και την προστιθέμενη αξία των επιμέρους κλάδων.

4.3. Κοινωνική, περιβαλλοντική και διοικητική διάσταση

Η κοινωνική και πολιτιστική διάσταση εξετάζει τη σχέση του τουρισμού με την ποιότητα ζωής των κατοίκων, τη λειτουργία του δημόσιου χώρου, την πρόσβαση σε υπηρεσίες και τη διατήρηση της τοπικής ταυτότητας. Οι διοικητικές πηγές μπορούν να αποτυπώσουν ορισμένα δημογραφικά ή πολιτιστικά μεγέθη, αλλά δεν επαρκούν για την αξιολόγηση της κοινωνικής αποδοχής, της αντίληψης για την πίεση ή της δίκαιης κατανομής των ωφελειών. Για τον λόγο αυτό, η πρωτογενής έρευνα κατοίκων επιχειρήσεων και επισκεπτών αποτελεί βασικό τμήμα του προτύπου.

Η παρακολούθηση πολιτιστικών χώρων και επισκέψεων επιτρέπει να εκτιμηθεί η σχέση του τουρισμού με την πολιτιστική κληρονομιά και να εντοπιστούν περίοδοι ή σημεία υψηλής πίεσης. Παράλληλα, αναδεικνύονται θέματα όπως η στέγαση των εργαζομένων, η προσβασιμότητα και οι συνθήκες εργασίας. Δεν είναι όλα άμεσα ώριμα για ένταξη στο Tier 1, αλλά πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο στοχευμένων μελλοντικών δράσεων.

Η περιβαλλοντική διάσταση καλύπτει την κατανάλωση πόρων, τη διαχείριση αποβλήτων και λυμάτων, την κατάσταση φυσικών περιοχών, τις περιβαλλοντικές πιστοποιήσεις και την ανθεκτικότητα των υποδομών. Η νέα προσέγγιση δεν αρκείται στην κατανάλωση ανά διανυκτέρευση, αλλά προσπαθεί να εκτιμήσει την πρόσθετη πίεση που δημιουργεί η τουριστική περίοδος. Η προσέγγιση αυτή είναι περισσότερο χρήσιμη, αλλά απαιτεί καλύτερη χρονική ανάλυση και συνεργασία με παρόχους ύδατος, ενέργειας και διαχείρισης αποβλήτων.

Στον άμεσο πυρήνα περιλαμβάνονται δείκτες για τη διαχείριση απορριμμάτων, τις προστατευόμενες περιοχές, τις Γαλάζιες Σημαίες, τους προληπτικούς καθαρισμούς βλάστησης, τον καθαρισμό φρεατίων και τις αναγνωρισμένες περιβαλλοντικές πιστοποιήσεις των επιχειρήσεων. Οι δείκτες αυτοί συνδυάζουν στοιχεία περιβαλλοντικής επίδοσης, πρόληψης κινδύνων και οργανωτικής ετοιμότητας.

Η διάσταση της διακυβέρνησης είναι αριθμητικά μικρότερη, αλλά καθοριστική για τη λειτουργία του συστήματος. Η ύπαρξη εγκεκριμένης στρατηγικής βιώσιμου τουρισμού εντάσσεται στον πυρήνα Tier 1, επειδή δείχνει εάν ο προορισμός διαθέτει θεσμικό πλαίσιο για να αξιοποιήσει τα δεδομένα. Σε επόμενα επίπεδα περιλαμβάνονται στοιχεία συνεργασιών, συμμετοχής και επάρκειας σχεδίων ή εγκαταστάσεων.

5. Σύστημα δεδομένων και διασφάλιση ποιότητας

Η λειτουργία του Παρατηρητηρίου απαιτεί συνδυασμό επίσημων στατιστικών, διοικητικών μητρώων, δεδομένων υποδομών και πρωτογενών ερευνών. Οι κύριοι πάροχοι στοιχείων στην Ελλάδα περιλαμβάνουν την ΕΛΣΤΑΤ, το Υπουργείο Εργασίας και το σύστημα ΕΡΓΑΝΗ, το ΓΕΜΗ και τα Επιμελητήρια, την Τράπεζα της Ελλάδος, τους οργανισμούς λιμένων και τις μαρίνες, το Υπουργείο Ναυτιλίας, τις ΔΕΥΑ, τους ΦΟΔΣΑ, τους παρόχους ενέργειας, τις περιβαλλοντικές υπηρεσίες και τους ΟΤΑ.

Για τους περισσότερους δείκτες απαιτείται ελάχιστο χωρικό επίπεδο δήμου/ LAU. Όπου η δραστηριότητα είναι έντονα εντοπισμένη, χρειάζονται συμπληρωματικές πληροφορίες για λιμένες, παραλίες, προστατευόμενες περιοχές ή ειδικές υποδομές. Η μηνιαία ανάλυση είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις αφίξεις, τις διανυκτερεύσεις, την κρουαζιέρα, την κατανάλωση πόρων και τη διαχείριση αποβλήτων, επειδή οι ετήσιες τιμές αποκρύπτουν την εποχική κορύφωση.

Όπως προαναφέρθηκε, το Μεθοδολογικό Πρότυπο περιλαμβάνει δείκτες για την παρακολούθηση τόσο του παράκτιου όσο και του θαλάσσιου τουρισμού. Η πιλοτική εφαρμογή έδειξε ότι ένα μέρος των απαιτούμενων στοιχείων ήταν διαθέσιμο και μπορούσε να αξιοποιηθεί άμεσα, ενώ σε άλλες περιπτώσεις η κάλυψη ήταν μερική ή δεν κατέστη δυνατή μέσα στο χρονικό πλαίσιο του έργου. Το εύρημα αυτό αναδεικνύει τη βασική επιχειρησιακή πρόκληση του Παρατηρητηρίου: αρκετά δεδομένα υπάρχουν, αλλά δεν είναι πάντα διαθέσιμα. Η μη συλλογή αντανάκλα περιρισμένο χρόνο, θεσμικές καθυστερήσεις ή έλλειψη τυποποιημένης διαδικασίας πρόσβασης. Για τον λόγο αυτό, απαιτούνται μόνιμες συμφωνίες ανταλλαγής και όχι αποσπασματικά αιτήματα ανά κύκλο λειτουργίας του Παρατηρητηρίου.

Επιπλέον, θα πρέπει να διασφαλίζεται η ποιότητα των δεδομένων σε όλα τα στάδια συλλογής τους. Οι ορισμοί, οι ΚΑΔ, οι μονάδες και οι τύποι υπολογισμού πρέπει να παραμένουν σταθεροί. Κάθε σύνολο δεδομένων πρέπει να συνοδεύεται από μεταδεδομένα για την πηγή, την περίοδο, το χωρικό επίπεδο, τις ελλείψεις, τις αναθεωρήσεις και τον βαθμό αξιοπιστίας. Οι οικονομικές μεταβλητές χρειάζονται κοινή βάση τιμών και αποπληθωρισμό, ενώ οι γεωχωρικές μεταβλητές απαιτούν ενημερωμένα όρια και σαφή αντιστοίχιση.

Πριν από τη δημοσίευση των δεικτών, πρέπει να εφαρμόζεται τυποποιημένος έλεγχος πληρότητας, συνέπειας, ακραίων τιμών και διαχρονικών μεταβολών. Η διαδικασία πρέπει να καταγράφει τις διορθώσεις και να διατηρεί ιστορικό αναθεωρήσεων. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται σε μεταβλητές όπου διαφορετικές πηγές χρησιμοποιούν παρόμοιους όρους με διαφορετικό περιεχόμενο, όπως οι επισκέπτες, οι επιβάτες, οι αφίξεις, οι προσεγγίσεις πλοίων και η δυναμικότητα καταλυμάτων.

Η τεχνική υποδομή πρέπει να περιλαμβάνει κοινό λεξικό δεδομένων, μητρώο πηγών, αυτοματοποιημένους ελέγχους και διαβαθμισμένα δικαιώματα πρόσβασης. Η αξιοπιστία του Παρατηρητηρίου θα εξαρτηθεί περισσότερο από αυτές τις διαδικασίες παρά από την οπτική παρουσίαση του τελικού dashboard.

6. Πλαίσιο πρωτογενών ερευνών

6.1. Έρευνα κατοίκων

Η έρευνα κατοίκων έχει ως βασικό σκοπό την αποτύπωση της κοινωνικής αποδοχής του τουρισμού και των επιπτώσεών του στην καθημερινή ζωή. Ο πληθυσμός αναφοράς είναι οι μόνιμοι κάτοικοι ηλικίας 18 ετών και άνω. Η έρευνα εξετάζει την αντίληψη για τα οικονομικά οφέλη, την πίεση σε υποδομές και δημόσιους χώρους, την κυκλοφορία, τη στέγαση, το περιβάλλον, την ποιότητα ζωής και την αποτελεσματικότητα της τοπικής διαχείρισης.

Προτείνεται ετήσια διεξαγωγή, κατά προτίμηση μετά την περίοδο αιχμής, ώστε οι απαντήσεις να βασίζονται σε πρόσφατη εμπειρία. Η συλλογή μπορεί να γίνει με μικτή μέθοδο προσωπικών, τηλεφωνικών και ηλεκτρονικών συνεντεύξεων. Η δειγματοληψία πρέπει να είναι στρωματοποιημένη κατά γεωγραφική ενότητα και βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά. Το ερωτηματολόγιο πρέπει να διατηρεί σταθερό κοινό κορμό, με περιορισμένη δυνατότητα τοπικής προσαρμογής.

6.2. Έρευνα τοπικών επιχειρήσεων

Η έρευνα επιχειρήσεων καλύπτει μονάδες που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τον τουρισμό και αποτυπώνει την οικονομική επίδραση, την εποχικότητα, τις ανάγκες ανθρώπινου δυναμικού, την ανθεκτικότητα και τις πρακτικές βιωσιμότητας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι δυσκολίες στελέχωσης, η διάρκεια λειτουργίας, η εξάρτηση από συγκεκριμένες αγορές, η εφαρμογή περιβαλλοντικών πιστοποιήσεων και η ενημέρωση πελατών για δράσεις βιωσιμότητας.

Η συλλογή προτείνεται να πραγματοποιείται ετησίως μετά την κύρια τουριστική περίοδο, με προσωπική ή ηλεκτρονική συμπλήρωση και με τη συνεργασία Επιμελητηρίων, επαγγελματικών ενώσεων και DMMOs. Η δειγματοληψία πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον κλάδο, το μέγεθος, τη γεωγραφική θέση και τον βαθμό εξάρτησης από τον τουρισμό. Για μεγάλους πληθυσμούς επιχειρήσεων, αναφέρεται ενδεικτικό μέγεθος περίπου 400 ολοκληρωμένων ερωτηματολογίων ανά προορισμό, με προσαρμογή σε μικρότερους πληθυσμούς.

6.3. Έρευνα επισκεπτών

Η έρευνα επισκεπτών καταγράφει το προφίλ, τη συμπεριφορά, την ικανοποίηση, την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, την πρόθεση επανάληψης και τη διάθεση σύστασης του προορισμού. Η συλλογή πρέπει να γίνεται κατά την τουριστική περίοδο και να καλύπτει διαφορετικά σημεία, όπως πύλες εισόδου, καταλύματα, παραλίες και σημεία πολιτιστικού ή φυσικού ενδιαφέροντος. Η κατανομή πρέπει να λαμβάνει υπόψη τον χρόνο επίσκεψης, την εθνικότητα, τον τύπο διαμονής και το βασικό κίνητρο.

Όπως και στην έρευνα επιχειρήσεων, προτείνεται ενδεικτικά δείγμα περίπου 400 ολοκληρωμένων ερωτηματολογίων ανά προορισμό για επίπεδο εμπιστοσύνης 95% και περιθώριο σφάλματος περίπου $\pm 5\%$, με αναλογική κατανομή στα κύρια στρώματα. Οι δείκτες που προκύπτουν περιλαμβάνουν την ικανοποίηση, το ποσοστό επαναλαμβανόμενων επισκεπτών, την ενημέρωση για βιώσιμες πρακτικές και την εικόνα του προορισμού ως βιώσιμου.

6.4. Κοινές προδιαγραφές

Και οι τρεις έρευνες πρέπει να βασίζονται σε τυποποιημένες κλίμακες, κυρίως κλειστές ερωτήσεις και πενταβάθμια κλίμακα Likert, με περιορισμένες ανοικτές ερωτήσεις. Απαιτείται πιλοτική δοκιμή πριν από κάθε νέο κύκλο, εκπαίδευση των ερευνητών, παρακολούθηση των ποσοστών απόκρισης και έλεγχος αντιπροσωπευτικότητας. Ο κεντρικός συντονισμός είναι αναγκαίος ώστε οι τοπικές προσαρμογές να μην ακυρώνουν τη συγκρισιμότητα.

6.5. Εναλλακτικά μοντέλα υλοποίησης ερευνών

Το παραδοτέο εξετάζει δύο βασικά μοντέλα για την υλοποίηση των ερευνών και τη λειτουργία του συστήματος. Στο πρώτο, η μεθοδολογία και η επιχειρησιακή εφαρμογή αναλαμβάνονται κεντρικά. Το μοντέλο εξασφαλίζει υψηλή ομοιομορφία και ισχυρή συγκρισιμότητα, αλλά απαιτεί αυξημένη κεντρική διοικητική και οικονομική ικανότητα και αξιοποιεί λιγότερο τα τοπικά δίκτυα.

Στο δεύτερο μοντέλο, ο σχεδιασμός, τα ερωτηματολόγια, οι προδιαγραφές και ο έλεγχος ποιότητας παραμένουν κεντρικά, ενώ η επιχειρησιακή υποστήριξη παρέχεται από τους τοπικούς Οργανισμούς Διαχείρισης και Προώθησης Προορισμών. Οι DMMOs διευκολύνουν την πρόσβαση σε επιχειρήσεις και φορείς, υποστηρίζουν την έρευνα πεδίου και συγκεντρώνουν συμπληρωματικά τοπικά στοιχεία. Τα Επιμελητήρια μπορούν να έχουν κρίσιμο υποστηρικτικό ρόλο, ιδίως στην έρευνα επιχειρήσεων και στην επαλήθευση των μητρώων.

Ως καταλληλότερη κατεύθυνση προκρίνεται ένα υβριδικό σχήμα, με το Υπουργείο ή το Παρατηρητήριο ως ιδιοκτήτη της μεθοδολογίας, της πλατφόρμας, των μεταδεδομένων και των διαδικασιών ποιότητας. Οι κεντρικοί πάροχοι πρέπει να τροφοδοτούν το σύστημα βάσει μόνιμων συμφωνιών, ενώ οι DMMOs, οι OTA και τα Επιμελητήρια λειτουργούν ως πιστοποιημένοι τοπικοί εταίροι για την πρόσβαση, την πρωτογενή συλλογή και την ερμηνεία των αποτελεσμάτων.